

Trh s biopotravinami stále roste

Ing. MILAN BERKA,
ředitel KEZ o. p. s.

Obliba biopotravin se ve světě stále zvyšuje a jejich spotřeba každoročně roste. Podle zveřejněných informací činil celosvětově obrat s biopotravinami v roce 2008 přes 50 mld. USD, o rok později téměř 55 mld. USD a v roce 2010 již 59 mld. USD. Podle zprávy zveřejněné na BioFachu v únoru 2012 zůstává z celosvětového pohledu největším trhem s bioprodukty a biopotravinami nadále Severní Amerika. V roce 2010 bylo v USA dosaženo v biobranži meziročního přírůstku 8 %. To je výrazně více v porovnání s trhem s konvenčními potravinami, kde meziroční přírůstek za stejné období byl 1 %. Celkový obrat biopotravin podle tohoto zdroje dosáhl v USA 28,6 mld. USD, to je v přepočtu cca 21,6 mld. EUR. V Evropě, která je druhým největším světovým trhem s biopotravinami, byl v roce 2010 u této skupiny potravin vykázan obrat v úhrnné výši 9,7 mld. EUR. Ostatní regiony, myšleno Asie, Afrika, Latinská Amerika, Austrálie a Oceánie, jsou producenty a exportéry hlavně zemědělských bioproduktů nežli biopotravin. Pozvolna se na trhu začínají prosazovat také další země, především Čína, kde v roce 2010 obrat s biopotravinami dosáhl 1,1 mld. EUR.

Stav a vývoj trhu v Evropě

Největší objemy prodeje biopotravin zaznamenávají zejména země západní části Evropy, a to především velké státy, jmenovitě Německo, Francie, Velká Británie a Itálie. Další státy, jmenovitě Rakousko, Dánsko a Švýcarsko, vykazují pravidelný nárůst obratu biopotravin a jsou na světové špičce, co se týká podílu biopotravin ve vztahu k celkové spotřebě potravin a nápojů a rovněž ve spotřebě biopotravin na jednoho obyvatele za rok.

Podle jednotlivých evropských států má již dlouhodobě největší obraty s biopotravinami **Německo**. V roce 2010 bylo dosaženo obratu 5,9 mld. EUR a na celkovém trhu s potravinami a nápoji se biopotraviny podílely 3,2 %. Největší nárůst prodeje zaznamenaly specializované obchody. Německo je současně i největším evropským dovozcem biopotravin, kdy dovoz pokrývá zhruba 40 procent celkové poptávky.

Francie je po Německu na druhém místě v Evropě. V roce 2010 dosáhl trh s biopotravinami obrat 3,4 mld. EUR

a zaznamenal meziroční nárůst o 10 %. I přes vysoký nárůst obratu proti roku 2009 byl tržní podíl ve výši 2 % na celkovém francouzském trhu s potravinami ve srovnání s Německem nižší. Jedním z hlavních důvodů tohoto vývoje je přesvědčivá nabídka velkého počtu nově založených biosupermarketů. Hybnou silou trhu jsou přitom hlavně regionální biořetězce, maloobchodní prodejny a národní sítě Biocoop a Biomode. Velmi příznivá situace je pak ve školním stravování (školní jídelny a menzy), kde se objem biopotravin od roku 2008 do roku 2010 ztrojnásobil.

Velká Británie měla v roce 2010 u biopotravin obrat ve výši 2 mld. EUR. Proti roku 2009 to znamená úbytek 5,9 %. Jako příčina poklesu je uváděna snížená poptávka z důvodu omezené nabídky biopotravin v regálech supermarketů a negativní dopady hospodářské krize v zemi. Biopotraviny se prodávají nejvíce v maloobchodních řetězcích, ve kterých bylo prodáno 72 % z celkového objemu všech prodaných biopotravin. Specializovaný maloobchod je v prodeji biopotravin ve Velké Británii zastoupen v menším rozsahu než v silných evropských státech. Biosupermarkety zde téměř neexistují.

Naopak k velkému boomeru v biobranži došlo v **Itálii**. Na domácím trhu byly v roce 2010 prodány biopotraviny za 1,8 mld. EUR a export dosáhl další jednu miliardu EUR. V souhrnu to představovalo nárůst oproti roku 2009 o 12 %. Italskému trhu s biopotravinami tradičně dominuje soukromý maloobchod specializovaný na prodej biopotravin, který v roce 2010 zaznamenal meziroční přírůstek o 14 %. K navýšení prodeje zhruba o 11 % došlo také v konvenčních maloobchodech. Nejdůležitějším obchodem s biopotravinami v Itálii je řetězec EcartNaturas, který provozuje 88 biosupermarketů.

Švýcarsko, přestože patří v rámci Evropy k menším státům, vykázalo v roce 2010 obrat s biopotravinami ve výši 1,3 mld. EUR. Nejdůležitějším prodejcem biopotravin jsou maloobchodní řetězce Coop (cca 50% podíl na trhu s biopotravinami) a Migros (cca 25% podíl). Každý občan zde utratil v tomto roce za biopotraviny v průměru 135 EUR.

Velmi úspěšně si vede v ekologickém zemědělství i ve spotřebě biopotravin i náš jižní soused **Rakousko**. V roce 2010 se této zemi podařilo upevnit svoji pozici v oblasti evropského ekologického zemědělství a trhu s biopotravinami. V systému ekologického zemědělství je obhospodařováno 19,4 % ploch z celkové obhospodařované výměry, což představuje téměř 545 tisíc hektarů. Na této zemědělské půdě hospodařilo 21 798 ekologických podnikatelů, tj. 16,2 % ze všech rakouských zemědělců. Obchod s biopotravinami dosáhl v tomto roce výše 1,12 mld. EUR. Podíl obratu na celkovém prodeji potravin se blíží 7 %. Hlavními prodejními místy jsou

maloobchodní sítě (68 % z celkového objemu prodeje), bio-obchody a biotrhy (14 %). Přímý prodej z farmy a export činil 7 % a stravování 5 %. V roce 2010 byl zaznamenán v ekologických chovech velký nárůst stavu drůbeže (o 70 %), skotu a prasat (o 40 %), což se projevilo zvýšeným objemem prodeje těchto komodit.

K vzestupu biotruhu silně přispívají také skandinávské státy. Například ve **Švédsku** vzrostl v roce 2010 meziročně obrat s biopotraviny o 13 % a dosáhl 897 mil. EUR. Podíl biopotraviny na celkovém trhu s potravinami byl 3,1 %, což je téměř na úrovni Německa. Zajímavá je informace, že v segmentu společného stravování došlo k nárůstu o 35 %, v hotelích a restauracích o 13 %. V maloobchodě se postaraly o nárůst obrátu především státně koncesované prodejny Systembolaget se svým sortimentem alkoholických nápojů, který meziročně vzrostl o 41 procent. V roce 2010 zde bylo v nabídce 199 bio alkoholických nápojů.

Dánsko vykázalo za rok 2010 obrat s biopotraviny ve výši 858 mil. EUR. Tato částka představuje 7 % podílu na trhu všech potravin, což je nejvyšší podíl nejen v Evropě, ale i ve světě. Dánské království patří v roční spotřebě 161 EUR za biopotraviny na obyvatele k lídrům ve světě. Zajímavý údaj je, že cca 81 % z celkového prodeje tvoří maloobchodní prodej a 19 % společné stravování, rozvážkový prodej, prodej na čerpacích stanicích a farmářský prodej (trhy a prodej ze dvora).

Trh s biopotraviny byl a je v různých zemích velmi odlišný, obecně však dominují čerstvé biopotraviny. Například v Dánsku bylo více než 20 procent prodaného čerstvého mléka biomléko, v Rakousku 15 procent a v Německu 10 procent. Mléko a mléčné výrobky, zelenina, vejce, částečně chleba a ovoce jsou v mnoha zemích produkty s nejvyšším tržním podílem. Například v Německu byl obrat prodeje čerstvých biopotraviny z celkového obrátu biopotraviny 57 procent, zatímco u konvenčních potravin byl tento podíl 47 procent z celkového obrátu všech konvenčních potravin. Maso a masné produkty obdobně jako zpracované výrobky a polotovary s odkazem na ekologické zemědělství sice získávají u spotřebitelů stále větší oblibu, přesto hrají v mnoha zemích méně významnou roli.

Stav v České republice

Česká republika se řadí v EU mezi země s vysokou výměrou ploch zařazených do systému ekologického zemědělství. Podle posledních údajů k 31. 12. 2011 činila tato výměra celkem 482 927 ha, to je 11,40 % z celkové obhospodařované plochy. I přesto nejsou v současné době čeští ekologičtí zemědělci schopni vyprodukovat dostatek bioproduktů k dalšímu zpracování. Rostlinná produkce pokryje pouze poptávku po bioobilovinách. Velké množství bioobilovin se také vyváží do zahraničí, především do Německa. Ostatní rostlinné bioprodukty, jako jsou luštěniny, zelenina, čerstvé ovoce, nestačí čeští bioproducenti zajistit pro potřebu trhu, proto musí být vykrvávány dovozem. Naopak u živočišné produkce je v současné době přebytek bio syrového kravského mléka, hovězího, skopového i vepřového masa, vajec a brojlerových kuřat.

Pokud jde o bioprodukty a biopotraviny, celkový roční obrat českých výrobců a distributorů činil v roce 2010 více než 2 mld. Kč (včetně exportu). Spotřeba biopotraviny stagnuje od roku 2008 a pohybuje se na úrovni 1,6 až 1,8 mld. Kč. To představuje dle statistik podíl 0,65 až 0,75 % z celkové spotřeby potravin a nápojů.

Dominantní postavení na tuzemském trhu s biopotraviny mají trvale maloobchodní řetězce. V letech 2009 a 2010

bylo ze všech prodaných biopotraviny prodáno více než 67 % v maloobchodních sítích, v roce 2008 dokonce 74 %. Je to dáno jednak velkým počtem těchto prodejen s širokým sortimentem biopotraviny a také uvedením vlastních maloobchodních značek. Rovněž podle průzkumů spotřebitelé uvádějí maloobchodní řetězce jako nejčastější místo nákupu biopotraviny. Jejich podíl je trvale vysoký ve srovnání s dalšími prodejními místy, včetně prodeje ze dvora a na farmářských trzích, který v poslední době získává na oblibě (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1 Podíl obchodních cest biopotraviny ke spotřebiteli v %

Prodejce	2008	2009	2010
Obchodní řetězce s převahou prodeje potravin	74,0	67,8	67,2
Drogistické řetězce	x	3,8	3,2
Prodejny zdravé výživy a biopotraviny	18,0	17,3	19,4
Nezávislé prodejny biopotraviny	2,0	2,4	1,2
Farmy a ostatní přímý prodej	1,4	3,9	3,5
Lékárny	4,0	4,0	4,7
Gastro	0,6	0,8	0,8
Celkem	100,0	100,0	100,0

Sortiment českých biopotraviny je poměrně široký a zahrnuje zvláště tyto výrobky: mléko a mléčné výrobky (jogurty, sýry, tvaroh atd.), pečivo, čaje, koření, mouku, těstoviny, dětskou výživu, vejce, vepřové a hovězí maso, ovoce, zeleninu, sušené ovoce, víno atd. Jak již bylo uvedeno, je u některých komodit tuzemská nabídka nedostatečná a pokrytí poptávky je řešeno dovozem (např. luštěniny, olejniny, čerstvé ovoce a zelenina).

Čeští výrobci se dokázali prosadit zejména v kategoriích mléko a výrobky z mléka, hovězí, skopové a kuřecí maso, čerstvé pečivo, trvanlivé pečivo, vejce, víno z biohroznů. Částečně pak i nealkoholické a alkoholické nápoje. Na jedné straně počet domácích výrobců biopotraviny roste a s tím roste i objem české bioprodukce, na druhé straně několik známých zpracovatelů výrobu biopotraviny v letošním roce ukončilo, jako třeba Kostelecké uzeniny a. s., JIZERSKÉ PEKÁRNY spol. s r. o., BOHEMILK, a. s.

Jednotlivé skupiny biopotraviny prodaných v ČR v letech 2008 až 2010 uvádí tabulka č. 2.

Tabulka č. 2 Podíl hlavních kategorií potravin na celkovém obrátu výroby v %

Kategorie biopotraviny na trhu v ČR	2008	2009	2010
Maso a masné výrobky	5,4	8,4	8,6
Ovoce a zelenina	6,2	9,8	10,8
Oleje a tuky	0	1,3	1,9
Mléko a mléčné výrobky	22,2	20,3	24,8
Mlýnské a škrobárenské výrobky	5,9	5,7	8,4
Pekařské, cukrářské a jiné moučné výrobky	3,8	8,8	8,2
Nápoje	10,6	3,8	4,6
Ostatní zpracované výrobky*	45,9	41,9	32,7
Celkem	100,0	100,0	100,0

Poznámka: Nápoje do roku 2008 obsahují ovocné/zeleninové džusy a šťávy, které jsou od roku 2009 zahrnuty do kategorie Ovoce a zelenina.

* Položka zahrnuje luštěniny, vejce, cukr, med, čokoládu, kakao, cukrovinky, kávu, čaj, koření, aromatické výtažky, hotové potraviny (vč. dětské výživy) a ostatní zpracované biopotraviny.

Nejprodávanejší jsou v ČR bio mléčné výrobky, podobně

jako v celé Evropě. Přestože jsou schopni čeští zpracovatelé biomléka zásobit český trh v celém sortimentu bio mléčnými výrobky, je k nám dovážena, především do obchodních řetězců, řada těchto výrobků z Německa, Rakouska, Francie, ale také ze Slovenska.

Nemálo vyráběných biopotravin v České republice obsahuje dovážené biosuroviny nebo se v tuzemsku pouze přebalují. Z rostlinných produktů se ze zemí EU dováží zejména luštěniny a olejniny. Další suroviny, které nejsou v ČR dostupné, se dováží také ze zemí mimo EU, např. rýže, skořápkové plody a sušené ovoce, čokoláda, třtinový cukr, čaje a ochucovadla či exotické produkty typu mořských řas. Kupříkladu mouka pro pekárny se dováží z Rakouska a Německa, a přitom zhruba 40 % produkce českého bioobilí je vyvážena především do těchto států. Ovocné složky do jogurtů jsou dováženy z Rakouska (společnost Agrana). Důvodem dle vyjádření zpracovatelů jsou nižší ceny a vyšší kvalita dovážených bioproduktů. Potenciál pro domácí producenty skýtá také pěstování bio cukrové řepy, která se zpracovává ve společnosti Moravskoslezské cukrovary, a. s., v Hrušovanech nad Jevišovkou. O biocukr je velký zájem a cukrovar má dostatečnou kapacitu ke zpracování cukrové řepy. Navíc je možné využít pro zpracování nebo krmení hospodářských zvířat i druhotnou surovinu biomelasu a bio cukrovarské řízky.

Proč jsou biopotraviny dražší

Biopotraviny se obecně prodávají za vyšší cenu než konvenčně vyráběné potraviny, protože náklady na jejich produkci, zpracování a distribuci jsou většinou vyšší. Při srovnání cen biopotravin s cenami běžných avšak velmi kvalitních potravin, tzv. prémiových potravin, pak jsou rozdíly malé. Zatímco při produkci surovin pro výrobu potravin se v konvenčním zemědělství používá řada syntetických látek negativně působících na životní prostředí, ve výrobě biopotravin tomu tak není. U výroby biopotravin je povoleno jen malé procento látek, které se používají při výrobě běžných potravin. Spotřebitelé, kteří se rozhodli pro konzumaci biopotravin, chrání nejen své zdraví, ale v jistém smyslu se podílí také na ochraně životního prostředí. Biopotraviny na rozdíl od klasických potravin neobsahují chemická aditiva, konzervanty, stabilizátory, umělá barviva apod. Je prokázáno, že biopotraviny mají často i vyšší obsah vitamínů, zejména vitamínů C a E a také vyšší obsah minerálních látek. U ekologicky vypěstované zeleniny je obsah dusičnanů nižší až o 50 %, obsah pesticidů je nižší až o 90 % v porovnání se zeleninou pěstovanou konvenčním způsobem.

Na každou biopotravinu musí být vystavený ekocerti-

fikát, což pro podnikatele – zemědělce i zpracovatele znamená, že je u něj každoročně prováděna kontrola, jejímž cílem je prověřit, že jsou dodržována všechna předepsaná pravidla pro ekologické zemědělství. U bioproduktů a biopotravin uváděných na trh musí podnikatel prokázat a doložit původ surovin a jejich pohyb, než se dostanou k samotnému spotřebiteli. Při kontrole musí jednoznačně prokázat, že všechny suroviny při výrobě byly použity v souladu s danými pravidly. Existuje tedy zásada, že u každého bioproduktu či biopotravin umístěného na trhu musí být na všech stupních doložen a zpětně dohledán původ použité suroviny od ekofarmy až po konečný výrobek.

Vyšší cena biopotravin ve srovnání s konvenčními potravinami vytváří, bohužel, bariéru pro mnohé spotřebitele. Avšak při hodnocení cenových úrovní ekologických a konvenčních potravin by se měly brát v úvahu tzv. externí náklady. Jedná se např. o náklady na odstranění znečištění vod chemickými látkami používanými v zemědělství. Tento náklad byl přenesen na daňové poplatníky. Všichni tak nepřímou zaplatíme za levnější konvenční potraviny. V ekologickém zemědělství jsou negativní vnější vlivy nižší. Kromě toho ekologické zemědělství pozitivně působí např. na biodiverzitu. Pokud by environmentální náklady nesli znečišťovatelé, pak cenový rozdíl mezi konvenčními a ekologickými produkty a potravinami by byl podstatně menší.

Přesto je nutné udělat vše pro to, aby se cena biopotravin snížila na přijatelnou hranici, která by se měla pohybovat na úrovni do 50 % nad běžnou cenou konvenčních potravin. Že je to možné, je vidět u biopotravin produkovaných na ekofarmě a následně prodávaných ze dvora nebo na farmářských trzích přímo producentem.

Systém ekologického zemědělství a zpracovatelského sektoru má v České republice ještě řadu rezerv. Jedná se o průběžnou propagaci, o předávání informací, o poskytování podpory malým a středním podnikatelům. Další možností je rozvíjení nových příležitostí pro odbyt biopotravin v rámci stravování, ať již od úrovně hotelů a restaurací, přes školní stravování a stravování v nemocnicích. Tento segment vytváří velký potenciál pro spotřebu biopotravin, jak ukazuje trend ve vyspělých evropských státech, kde je to pro hotely a restaurace také prestižní záležitost. Společnost KEZ o. p. s. má pro stravovací zařízení, která používají při výrobě jídel biopotraviny, vytvořeny standardy, které spotřebitelům zaručují, že podávána jídla jsou vyrobena prokazatelně z biopotravin. U nás je nositelem certifikace pouze pět restauračních zařízení, přestože ve skutečnosti je takových zařízení více, ale certifikaci nepožadují.

V České republice je spotřeba biopotravin na jednoho obyvatele na úrovni necelých 7 EUR za rok. V obhospodařované ploše ekologickým způsobem se sice řadíme na špici v rámci Evropy, ale ve spotřebě jsme daleko za vyspělými evropskými státy. Zda se bude situace zlepšovat v následujících letech, je jen na nás. Vždyť čeští výrobci biopotravin se mají čím pochlubit. Biopotraviny jsou zcela konkurenční při srovnání s běžnými potravinami. Svědčí o tom mimo jiné řada ocenění při hodnocení regionálních potravin, i hodnocení na celostátní úrovni. Naposledy se tak stalo při ocenění nejoblíbenějších výrobků za rok 2011 národní značkou KLASA, kde se v silné konkurenci umístil Bio selský bílý jogurt značky Hollandia na třetím místě.

Použitá zdroje:

BioFach 2012 – ZPRÁVA Z TRHU: Poptávka spotřebitelů po bio vytrvale roste

PK ČR: Analýza trhu s biopotravinami v České republice Green marketing, FiBL Švýcarsko, ÚZEI